Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS

2016 m. rugsėjo 8 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — SESV 49 straipsnis — Įsisteigimo laisvė — Azartiniai lošimai — Apribojimai — Privalomieji bendrojo intereso pagrindai — Proporcingumas — Viešieji pirkimai — Dalyvavimo konkurse sąlygos ir ekonominės ir finansinės padėties vertinimas — Konkurso dalyvio pašalinimas dėl to, kad nepateikė dviejų skirtingų kredito įstaigų pažymų, patvirtinančių jo ekonominę ir finansinę padėtį — Direktyva 2004/18/EB — 47 straipsnis — Taikymas“

Byloje C-225/15

dėl *Tribunale di Reggio Calabria* (Kalabrijos Redžo teismas, Italija) 2015 m. vasario 28 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2015 m. gegužės 15 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą baudžiamojoje byloje prieš

Domenico Politanò

TEISINGUMO TEISMAS (antroji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas M. Ilešič, teisėjai C. Toader (pranešėjas), A. Rosas, A. Prechal ir E. Jarašiūnas,

generalinis advokatas N. Wahl,

posėdžio sekretorė L. Carrasco Marco, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2016 m. balandžio 13 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— D. Politanò, atstovaujamo *avvocati* D. Agnello ir D. Neto,

— Italijos vyriausybės, atstovaujamos G. Palmieri, padedamos *avvocato dello Stato* C. Colelli,

— Belgijos vyriausybės, atstovaujamos M. Jacobs ir L. Van den Broeck, padedamų *advocaten* P. Vlaemminck, R. Verbeke ir B. Van Vooren,

— Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos T. Henze ir J. Möller,

— Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos B. Majczyna,

— Europos Komisijos, atstovaujamos E. Montaguti, H. Tserepa-Lacombe ir A. Tokár,

susipažinęs su 2016 m. birželio 16 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

* Proceso kalba: italų.

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl SESV 49 straipsnio, vienodo požiūrio ir veiksmingumo principų, taip pat dėl 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo (OL L 134, 2004, p. 114; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 7 t., p. 132) 47 straipsnio išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant baudžiamąją bylą prieš Domenico Politanò dėl Italijos teisės aktų, kuriais reglamentuojamas lažybų statymų priėmimas, pažeidimo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Direktyvos 2004/18 1 straipsnio 2 dalies a ir d punktuose ir 4 dalyje nurodyta:

„2.

a) „Viešosios [viešojo pirkimo] sutartys“ – tai dėl piniginės naudos [atlygintinės] vieno arba kelių ūkio subjektų ir vienos ar kelių perkančiųjų organizacijų raštu sudarytos sutartys, kurių dalykas yra darbų atlikimas, prekių tiekimas arba paslaugų teikimas, kaip apibrėžta šioje direktyvoje.<...>

d) „Viešojo paslaugų pirkimo sutartys“ – tai viešosios [viešojo pirkimo] sutartys, kurių dalykas yra II priede išvardytų paslaugų teikimas, išskyrus darbų ir prekių pirkimo sutartis.

<...>

4. „Viešoji paslaugų koncesija“ – tai tos pačios rūšies sutartis, kaip ir paslaugų pirkimo sutartis, išskyrus tai, kad atlygis už suteiktas paslaugas yra teisė naudotis paslauga [eksploatuoti paslaugą] arba tokia teisė kartu su mokėjimu.“

4 Šios direktyvos 17 straipsnyje „Paslaugų koncesijos“ buvo numatyta:

„Nepažeidžiant 3 straipsnio taikymo, ši direktyva netaikoma paslaugų koncesijoms, kaip apibrėžta 1 straipsnio 4 dalyje.“

5 Šios direktyvos 47 straipsnis „Ekonominė ir finansinė padėtis“ buvo suformuluotas taip:

„1. Ūkio subjekto ekonominė ir finansinė padėtis, kaip bendra taisyklė, gali būti įrodyta vienu arba keliais dokumentais:

a) atitinkamomis bankų pažymomis arba, jei reikia, atitinkamos profesinės rizikos civilinės atsakomybės draudimo įrodymais;

b) pateikiant balansus arba išrašus iš balansų, jei pagal valstybės, kurioje įsisteigęs ūkio subjektas, teisę yra reikalaujama skelbti balansus;

c) pažyma apie įmonės bendrą apyvartą ir, jei reikia, esamą apyvartą srityje, kurią apima sutartis, daugiausia už pastaruosius trejus finansinius metus, atsižvelgiant į įmonės įsteigimo datą arba datą, kurią ūkio subjektas pradėjo savo veiklą, jei tik informacija apie minėtas apyvartas yra prieinama.

2. Prireikus konkrečios sutarties atveju ir kai tai yra tinkama, ūkio subjektas gali remtis kitų ūkio subjektų pajėgumais nepriklausomai nuo to, kokio teisinio pobūdžio būtų jo ryšiai su šiais subjektais. Šiuo atveju ūkio subjektas privalo įrodyti perkančiajai organizacijai, kad vykdant sutartį reikalingi ištekliai jam bus prieinami, pateikdamas, pavyzdžiui, tų ūkio subjektų įsipareigojimą jam suteikti būtinus išteklius.

3. Tokiomis pačiomis sąlygomis ūkio subjektų grupės, nurodytos 4 straipsnyje, gali remtis ūkio subjektų grupės narių arba kitų ūkio subjektų pajėgumais.

4. Perkančiosios organizacijos skelbime apie pirkimą arba kvietime dalyvauti konkurse nurodo, kurį dokumentą arba dokumentus, išvardytus 1 dalyje, jos pasirinko ir kokie kiti dokumentai turi būti pateikti papildomai.

5. Jei dėl kokios nors pateisinamos priežasties ūkio subjektas negali pateikti dokumentų, kurių prašo perkančioji organizacija, jis kaip savo ekonominės ir finansinės padėties įrodymą gali pateikti bet kokius kitus dokumentus, kuriuos perkančioji organizacija pripažįsta esančius tinkamais."

6 Direktyva 2004/18 buvo panaikinta 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES (OL L 94, 2014, p. 65).

Italijos teisė

7 2012 m. kovo 2 d. *decreto–legge n. 16 – Disposizioni urgenti in materia di semplificazioni tributarie, di efficientamento e potenziamento delle procedure di accertamento* (Dekretas įstatymas Nr. 16 dėl skubių nuostatų dėl apmokestinimo supaprastinimo, kontrolės procedūrų veiksmingumo didinimo ir griežtinimo) (2012 m. kovo 2 d. GURI Nr. 52, p. 1), po pakeitimų pertvarkyto į 2012 m. balandžio 26 d. Įstatymą Nr. 44 (2012 m. balandžio 28 d. GURI Nr. 99 paprastasis priedas) (toliau – 2012 m. Dekretas įstatymas), 10 straipsnio 9octies ir 9novies dalyse numatyta:

„9 octies Vykdant nuostatų, susijusių su viešaisiais lošimais, įskaitant totalizatorius, lažybas dėl žirgų lenktynių ir ne sporto renginių rezultatų, reformą, šios dalies nuostatų tikslas yra palengvinti šią reformą pirmiausia suvienodinant koncesijų, susijusių su nagrinėjamų lažybų statymų priėmimu, galiojimo trukmę laikantis reikalavimo, kad asmenų, kurie valstybės naudai priima per sporto varžybas, įskaitant žirgų lenktynes, ir ne sporto renginius atliekamus lažybų statymus, atrankos taisyklės turi atitikti 2012 m. vasario 16 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendime, priimtame sujungtose bylose C-72/10 ir C-77/10, nustatytus principus. Todėl atsižvelgdama į tai, kad baigsis grupės koncesijų priimti šiuos lažybų statymus galiojimo terminas, Valstybės monopolių savarankiška administracija nedelsdama, vėliausiai 2012 m. liepos 31 d., turi paskelbti asmenų, kurie priima tokius lažybų statymus, atrankos konkursą pagal bent jau šiuos kriterijus:

a) galimybę dalyvauti asmenims, kurie jau vykdo veiklą, susijusią su lošimų statymų priėmimu, vienoje iš Europos ekonominės erdvės valstybių, joje turint registruotą ar veiklos buveinę pagal galiojantį leidimą, išduotą remiantis tos valstybės teisės sistemoje galiojančiomis teisės nuostatomis, ir atitinka sąžiningumo, patikimumo ir ekonominio ir turtinio pajėgumo reikalavimus, nurodytus Valstybės monopolių savarankiškos administracijos, atsižvelgiant į šioje srityje galiojančias nuostatas, numatytas 2010 m. gruodžio 13 d. Įstatyme Nr. 220 ir 2011 m. liepos 6 d. Dekrete įstatyme Nr. 98 su pakeitimais, pertvarkytame 2011 m. liepos 15 d. Įstatymu Nr. 111;

b) skyrimą daugiausia 2 000 koncesijų, kurių galiojimo terminas baigsis 2016 m. birželio 30 d., priimti per sporto varžybas, įskaitant žirgų lenktynes, ir ne sporto renginius atliekamus lažybų statymus per realiai sukurtą lažybų punktų, kurių pagrindinė veikla yra viešųjų lošimų produktų teikimas rinkai, tinklą, nenustatant reikalavimų dėl minimalaus atstumo tarp šių lažybų punktų ar dėl kitų jau veikiančių tokių pačių lažybų statymų priėmimo punktų;

c) numatomą bazinę 11 000 EUR kainą kiekvienai agentūrai;

d) sudaromos koncesijos sutarties turinio atitiktį visiems kitiems principams, nustatytiems minėtame 2012 m. vasario 16 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendime, ir taikytinoms galiojančioms nacionalinėms nuostatoms viešųjų lošimų srityje;

e) galimybę valdyti agentūras, neatsižvelgiant į komuną ar provinciją, be kiekybinių teritorinių apribojimų ar palankesnių sąlygų koncesininkams, kurie jau turi leidimą priimti tokius pačius lažybų statymus, ar be sąlygų, kurios bet kokiu atveju galėtų būti joms palankios;

f) užstato pateikimą pagal 2011 m. liepos 6 d. Dekreto įstatymo Nr. 98, su pakeitimais pertvarkyto 2011 m. liepos 15 d. Įstatymu Nr. 111, 24 straipsnio nuostatas.

9novies 9octies dalyje numatyti lažybų statymų priėmimo koncesininkai, kurių sutartys baigia galioti 2012 m. birželio 30 d., vykdo lažybų statymų priėmimo veiklą iki koncesijos sutarčių sudarymo pagal minėtą dalį dienos. Panaikinama: 2011 m. liepos 6 d. Dekreto įstatymo Nr. 98, su pakeitimais pertvarkyto 2011 m. liepos 15 d. Įstatymu Nr. 111, 24 straipsnio 37 ir 38 dalys, 2004 m. gruodžio 30 d. Įstatymo Nr. 311 1 straipsnio 287 dalies e punktas ir 2006 m. liepos 4 d. Dekreto įstatymo Nr. 223, su pakeitimais pertvarkyto 2006 m. rugpjūčio 4 d. Įstatymu Nr. 248, 38 straipsnio 4 dalies e punktas."

8 Remdamosi 2012 m. Dekreto įstatymo nuostatomis Italijos valdžios institucijos 2012 m. pradėjo konkurso procedūras. Sprendimų sudaryti koncesijos sutartis ir šių sutarčių pasirašymo administracinių taisyklių, pridėtų prie atitinkamo skelbimo apie pirkimą (toliau – *Monti* skelbimas apie pirkimą), 3.2 straipsnyje buvo numatytas įpareigojimas konkurso dalyviams, įsteigtiems mažiau kaip prieš dvejus metus, kurių bendrosios pajamos, susijusios su azartinių lošimų operatoriaus veikla, yra mažesnės nei du milijonai eurų per dvejus pastaruosius finansinius metus, pateikti ekonominę ir finansinę padėtį įrodančias pažymas iš bent dviejų kredito įstaigų.

9 Direktyva 2004/18 į Italijos teisę perkelta 2006 m. balandžio 12 d. *decreto legislativo n. 163 – Codice dei contratti pubblici relativi a lavori, servizi e forniture in attuazione delle direttive 2004/17/CE e 2004/18/CE* (Dekretas įstatymas Nr. 163 dėl Viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių kodekso patvirtinimo taikant direktyvas 2004/17/EB ir 2004/18/EB) (2006 m. gegužės 2 d. GURI Nr. 100 paprastasis priedas).

10 Pagal minėto dekreto įstatymo 41 straipsnį sąlygas, kurias reikia įvykdyti siekiant įrodyti reikiamą ekonominę ir finansinę padėtį paslaugai teikti, nustato perkančioji organizacija. Pagal tą patį straipsnį dalyvis, kuris dėl pagrįstų priežasčių negali pateikti reikalingų banko ar apskaitos pažymų, gali įrodyti šią padėtį bet kuriuo kitu dokumentu, kurį perkančioji organizacija laiko tinkamu.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

11 2015 m. vasario 6 d. atlikusios Polistenoje (Italija) esančios įmonės *Betuniq*, kurią valdė D. Politanò ir kuri buvo susijusi su bendrove *UniqGroup Ltd*, įsteigta pagal Maltos teisę, patikrinimą, *Questura di Reggio Calabria* (Kalabrijos Redžo policijos prefektūra, Italija) administracinės priežiūros tarnybos konstatavo, kad lažybų statymų priėmimo veikla šios įmonės patalpose buvo vykdoma be išankstinės koncesijos.

12 Todėl 2015 m. vasario 13 d. sprendimu *Tribunale di Palmi* (Palmio teismas, Italija) *Giudice per le indagini preliminari* (ikiteisminio tyrimo teisėjas) nurodė areštuoti turtą, kuris buvo naudojamas minėtai veiklai.

13 Priėmus šį sprendimą D. Politanò pareiškė dėl jo ieškinį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme, remdamasis kai kurių *Monti* skelbimo apie pirkimą sąlygų nesuderinamumu su SESV 49 ir 56 straipsniais.

14 Taigi, kaip nurodo ieškovas pagrindinėje byloje, jo elgesys nėra teisės pažeidimas, nes lažybų statymų dėl sporto renginių priėmimas Maltos bendrovės *UniqGroup* naudai turi būti laikomas teisėtu, kadangi nacionalinės teisės aktai prieštarauja SESV 49 ir 56 straipsniams.

15 Šiuo klausimu jis tvirtina, kad *UniqGroup* buvo pašalinta iš konkurso, kurio procedūra pradėta 2012 m., motyvuojant tuo, kad nepateikė dviejų ekonominę ir finansinę padėtį patvirtinančių pažymų, išduotų dviejų skirtingų kredito įstaigų, kaip to reikalaujama pagal administracinių taisyklių, pridėtų prie *Monti* skelbimo apie pirkimą, 3.2 straipsnį.

16 Kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, tokioje konkurso procedūroje, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, per kurią konkuravo skirtingose valstybėse narėse įsteigti lošimų operatoriai, buvo būtina paisyti Direktyvos 2004/18 47 straipsnio, kuriame numatyta galimybė įvertinti ūkio subjektų ekonominę ir finansinę padėtį pateikiant „bet kokius kitus dokumentus, kuriuos perkančioji organizacija pripažįsta tinkamais“.

17 Italijos valdžios institucijų nustatytos griežtos dalyvavimo konkurso procedūroje sąlygos turėjo būti būtinai suderintos su kuo platesnio dalyvavimo konkurse principu, nes kiekvienam suinteresuotajam asmeniui turi būti užtikrinta galimybė pagrįsti savo ekonominę ir finansinę padėtį pateikiant bet kokius kitus dokumentus, nei reikalauja perkančioji organizacija, kurie laikomi tinkamais.

18 Kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, remiantis tuo darytina išvada, kad šios valdžios institucijos turėjo aiškiai nurodyti kriterijus, kurie laikomi tinkami ir naudingi reikalaujamiems ekonominiams ir finansiniams pajėgumams įrodyti, kad kiekvienas konkurso dalyvis galėtų bet kokiu atveju veiksmingai juos pagrįsti.

19 Šis teismas mano, kad nagrinėjamu atveju prie *Monti* skelbimo apie pirkimą pridėtos administracinės taisyklės neleido *UniqGroup* įrodyti savo ekonominės ir finansinės padėties kitaip nei pateikiant šiose taisyklėse nurodytus dokumentus.

20 Šiomis aplinkybėmis *Tribunale di Reggio Calabria* (Kalabrijos Redžo teismas, Italija) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar SESV 49 straipsnis ir vienodo požiūrio ir veiksmingumo principai turi būti aiškinami taip, kad jie draudžia nacionalinės teisės aktus azartinių lošimų srityje, kuriuose numatyta organizuojant naują viešojo pirkimo konkursą (pagal [2012 m. Dekreto įstatymo 10 straipsnio 9octies dalį]) dėl koncesijų suteikimo numatyti pašalinimo iš konkurso dėl netenkinamo ekonominės ir finansinės padėties reikalavimo sąlygą, kai nepateikiamos dvi pažymos iš dviejų skirtingų finansinių institucijų ir šiuo atžvilgiu nėra alternatyvių kriterijų?

2. Ar Direktyvos 2004/18 47 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad draudžiami nacionalinės teisės aktai azartinių lošimų srityje, pagal kuriuos reikalaujama organizuojant naują viešojo pirkimo konkursą (pagal [2012 m. Dekreto įstatymo 10 straipsnio 9octies dalį]) dėl koncesijų suteikimo [numatyti sąlygą dėl pašalinimo iš konkurso dėl netenkinamo] ekonominės ir finansinės padėties reikalavimo, kai, kitaip nei supranacionalinėje teisėje, nėra numatyta galimybė pateikti kitokius dokumentus ir nėra alternatyvių sprendimų?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl priimtinumo

21 Italijos vyriausybė ir, kiek tai susiję su antruoju klausimu, Europos Komisija mano, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą reikėtų pripažinti nepriimtinu, nes sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nepakankamai išdėstytos faktinės aplinkybės, kurios leistų Teisingumo Teismui pateikti naudingą atsakymą.

22 Šiuo klausimu reikia priminti, kad pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką nacionalinio teismo pateiktiems klausimams dėl Sąjungos teisės aiškinimo, atsižvelgiant į jo paties nurodytas faktines aplinkybes ir teisinius pagrindus, kurių tikslumo Teisingumo Teismas neprivalo tikrinti, taikoma reikšmingumo prezumpcija. Nacionalinio teismo pateiktą prašymą Teisingumo Teismas gali atmesti, tik jei akivaizdu, jog prašymas išaiškinti Sąjungos teisę visiškai nesusijęs su pagrindinės bylos faktais ar dalyku, kai problema hipotetinė arba kai Teisingumo Teismui nežinomos faktinės aplinkybės ar teisiniai pagrindai, būtini, kad jis galėtų naudingai atsakyti į jam pateiktus klausimus (2015 m. sausio 22 d. Sprendimo *Stanley International Betting ir Stanleybet Malta*, C–463/13, EU:C:2015:25, 26 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

23 Iš nusistovėjusios teismo praktikos taip pat matyti, kad siekiant pateikti Sąjungos teisės išaiškinimą, kuris būtų naudingas nacionaliniam teismui, būtina, kad šis teismas apibrėžtų pateikiamų klausimų faktines aplinkybes ir teisinį pagrindą arba bent paaiškintų šiuos klausimus pagrindžiančias faktines prielaidas. Be to, sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą turi būti nurodytos tikslios priežastys, dėl kurių nacionalinis teismas kelia Sąjungos teisės aiškinimo klausimus ir mano, jog būtina Teisingumo Teismui pateikti prejudicinį klausimą (2015 m. sausio 22 d. Sprendimo *Stanley International Betting ir Stanleybet Malta*, C–463/13, EU:C:2015:25, 27 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

24 Be to, Teisingumo Teismas yra pažymėjęs, kad šio sprendimo 22 ir 23 punktuose nurodyti reikalavimai gali būti įvykdomi lengviau, jeigu prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su aplinkybėmis, kurios jau yra iš esmės žinomos (žr., be kita ko, 2014 m. liepos 17 d. Nutarties *3D I*, C-107/14, nepaskelbta Rink., EU:C:2014:2117, 12 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

25 Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad, pirma, jame pakankamai aiškiai ir tiksliai apibūdintos pagrindinės bylos faktinės aplinkybės ir teisinis pagrindas ir, antra, jame pateikta informacija leidžia nustatyti pateiktų klausimų apimtį, kaip tai patvirtinama įvairių vyriausybių ir Komisijos rašytinėse pastabose.

26 Šiomis aplinkybėmis reikia konstatuoti, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra priimtinas.

Dėl antrojo klausimo

27 Antruoju klausimu, kurį reikia nagrinėti pirmiausia, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori sužinoti, ar Direktyvos 2004/18 47 straipsnį reikia aiškinti taip, kad pagal jį draudžiama nacionalinės teisės nuostata, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, kuria ūkio subjektai, norintys dalyvauti konkurse dėl koncesijų azartinių lošimų ir lažybų srityje suteikimo, įpareigojami įrodyti savo ekonominę ir finansinę padėtį bent dviejų kredito įstaigų pažymomis ir neleidžiama šios padėties įrodyti kokiu nors kitu dokumentu.

28 Visų pirma reikia išnagrinėti, ar minėta direktyva taikytina tokioje byloje, kaip nagrinėjama pagrindinė byla.

29 Šiuo klausimu pažymėtina, kad Direktyva 2004/18 susijusi su viešojo pirkimo sutarčių sudarymo tvarka, o ne su paslaugų koncesijų, kurios į šios direktyvos taikymo sritį nepatenka pagal jos 17 straipsnį, suteikimo tvarka. Iš tiesų šioje nuostatoje aiškiai nurodyta, kad direktyva netaikoma paslaugų koncesijoms, kurios jos 1 straipsnio 4 dalyje apibrėžiamos kaip tos pačios rūšies sutartys, kaip ir paslaugų pirkimo sutartys, išskyrus tai, kad atlygis už suteiktas paslaugas yra teisė eksploatuoti paslaugą arba tokia teisė kartu su užmokesčiu.

30 Remiantis Teisingumo Teismo praktika, lyginant viešojo paslaugų pirkimo sutarties ir viešosios paslaugų koncesijos apibrėžtis, pateiktas atitinkamai Direktyvos 2004/18 1 straipsnio 2 dalies a ir d punktuose ir 4 dalyje, matyti, kad viešojo paslaugų pirkimo sutartis ir viešoji paslaugų koncesija skiriasi atlygiu už suteiktas paslaugas. Viešojo paslaugų pirkimo sutartis apima atlygį ir nebūtinai tik jį vieną, kurį perkančioji organizacija moka tiesiogiai paslaugų teikėjui, o paslaugų koncesijos atveju atlygis už suteiktas paslaugas yra tik teisė eksploatuoti paslaugą arba tokia teisė kartu su užmokesčiu (žr. 2011 m. kovo 10 d. Sprendimo *Privater Rettungsdienst und Krankentransport Stadler*, C-274/09, EU:C:2011:130, 24 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

31 Be to, iš šios teismo praktikos matyti, kad, nors atlyginimo būdas yra vienas iš lemiamų priskyrimo prie viešosios paslaugų koncesijos kriterijų, toks priskyrimas reiškia, kad koncesininkas prisiima su atitinkamų paslaugų teikimu susijusią riziką, o su paslaugos teikimu susijusios rizikos neperkėlimas paslaugos teikėjui rodo, kad atitinkamas sandoris yra viešojo paslaugų pirkimo sutartis, bet ne viešoji paslaugų koncesija (šiuo klausimu žr. 2011 m. kovo 10 d. Sprendimo *Privater Rettungsdienst und Krankentransport Stadler*, C-274/09, EU:C:2011:130, 26 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

32 Kaip nurodo generalinis advokatas savo išvados 51 punkte, pagrindinėje byloje paslaugų teikėjas, pirma, negauna atlygio iš perkančiosios organizacijos ir, antra, prisiima visą riziką, susijusią su lažybų statymų priėmimo ir perdavimo veiklos vykdymu.

33 Remiantis tuo darytina išvada, kad tokia su lažybų organizavimu susijusi koncesija, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, negali būti laikoma viešojo paslaugų pirkimo sutartimi, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2004/18 1 straipsnio 2 dalies a ir b punktus.

34 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti taip: minėtą direktyvą, visų pirma jos 47 straipsnį, reikia aiškinti taip, kad į jos taikymo sritį nepatenka nacionalinės teisės aktai, kaip antai nagrinėjami pagrindinėje byloje, kuriais reglamentuojamas koncesijų azartinių lošimų srityje suteikimas.

Dėl pirmojo klausimo

35 Pirmiausia pažymėtina, kad, nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, formuluodamas pirmąjį klausimą, nurodė vienodo požiūrio ir veiksmingumo principus, reikia konstatuoti, kad sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nepateikta jokių paaiškinimų nei dėl motyvų, paskatinusių teismą kelti klausimą dėl šių principų aiškinimo pagrindinėje byloje, nei dėl šių principų ir pagrindinėje byloje nagrinėjamų nacionalinės teisės nuostatų santykio.

36 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, reikia pripažinti, kad pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori sužinoti, ar SESV 49 straipsnį reikia aiškinti taip, kad juo draudžiama nacionalinės teisės nuostata, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, kuria ūkio subjektai, norintys dalyvauti konkurse dėl koncesijų azartinių lošimų ir lažybų srityje suteikimo, įpareigojami įrodyti savo ekonominę ir finansinę padėtį bent dviejų kredito įstaigų pažymomis, tačiau neleidžiama, kad ši padėtis galėtų būti įrodyta ir kitaip.

37 Visų pirma pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką įsisteigimo laisvės ir (arba) laisvės teikti paslaugas apribojimu laikomos visos priemonės, kurios draudžia, daro ne tokį patrauklų SESV 49 ir 56 straipsniuose nustatytų laisvių įgyvendinimą arba trukdo jas įgyvendinti (žr. 2015 m. sausio 22 d. Sprendimo *Stanley International Betting ir Stanleybet Malta*, C-463/13, EU:C:2015:25, 45 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

38 Valstybės narės teisės nuostata, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, pagal kurią ūkinės veiklos vykdymas priklauso nuo koncesijos gavimo ir tokiomis aplinkybėmis konkurso dalyviai įpareigojami pateikti dviejų skirtingų kredito įstaigų pažymas, gali atgrasyti ūkio subjektus dalyvauti konkurso procedūroje, todėl gali būti laikoma įsisteigimo laisvės apribojimu, kaip tai suprantama pagal SESV 49 straipsnį.

39 Be to, reikia priminti, kad azartinių lošimų reglamentavimas – tai viena iš sričių, kuriose yra didelių moralinio, religinio ir kultūrinio pobūdžio skirtumų valstybėse narėse. Kadangi šiuo klausimu nėra suderintų teisės nuostatų Sąjungos lygmeniu, valstybės narės turi plačią diskreciją pasirinkti, jų manymu, tinkamiausią vartotojų ir socialinės santvarkos apsaugos lygį (šiuo klausimu žr. 2015 m. sausio 22 d. Sprendimo *Stanley International Betting ir Stanleybet Malta*, C-463/13, EU:C:2015:25, 51 ir 52 punktus ir juose nurodytą teismo praktiką).

40 Valstybės narės gali nekliudomos nustatyti politikos azartinių lošimų srityje tikslus ir, jei reikia, tiksliai apibrėžti siektiną apsaugos lygį. Vis dėlto apribojimai, kuriuos valstybės narės nustato, turi atitikti Teisingumo Teismo praktikoje nustatytus, be kita ko, jų pateisinimo privalomaisiais bendrojo intereso pagrindais ir proporcingumo reikalavimus (šiuo klausimu žr. 2009 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *Liga Portuguesa de Futebol Profissional ir Bwin International*, C-42/07, EU:C:2009:519, 59 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

41 Taigi reikia įvertinti, ar ribojimas, kaip antai nagrinėjamas pagrindinėje byloje, gali būti leidžiamas remiantis SESV 51 ir 52 straipsniuose, taikomuose ir laisvės teikti paslaugas sričiai pagal SESV 62 straipsnį, aiškiai numatytomis leidžiančiomis nukrypti nuostatomis viešosios tvarkos, visuomenės saugumo ir jos sveikatos sumetimais arba, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo praktiką, pateisinamas privalomaisiais bendrojo intereso pagrindais (2014 m. birželio 12 d. Sprendimo *Digibet ir Albers*, C–156/13, EU:C:2014:1756, 22 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

42 Šiuo atveju Italijos vyriausybė tvirtina, kad nagrinėjama ribojamoji nuostata, atsižvelgiant į tikslą kovoti su nusikalstamumu azartinių lošimų srityje, pateisinama interesu užtikrinti teisėtos lažybų statymų priėmimo veiklos tęstinumą siekiant užkirsti kelią lygiagrečios neteisėtos veiklos vykdymui ir interesu apsaugoti vartotojus. Taigi būtina, kad koncesininkų ekonominė ir finansinė padėtis leistų jiems ilgą laiką vykdyti veiklą šioje rinkoje.

43 Šiuo atžvilgiu reikia priminti, kad toks tikslas gali būti privalomasis bendrojo intereso pagrindas, galintis pateisinti tokį pagrindinių laisvių apribojimą, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje (šiuo klausimu žr. 2016 m. sausio 28 d. Sprendimo *Laezza*, C-375/14, EU:C:2016:60, 34 ir 35 punktus). Be to, Teisingumo Teismas jau yra konstatavęs, kad iš ribojamosios teisės nuostatos kylančius pagrindinių laisvių apribojimus galima pateisinti tikslu kovoti su nusikalstamumu azartinių lošimų srityje (šiuo klausimu žr. 2013 m. rugsėjo 12 d. Sprendimo *Biasci ir kt.*, C-660/11 ir C-8/12, EU:C:2013:550, 23 punktą ir 2016 m. sausio 28 d. Sprendimo *Laezza*, C-375/14, EU:C:2016:60, 32 punktą).

44 Vis dėlto reikia išnagrinėti ir tai, ar pagrindinėje byloje nagrinėjamas apribojimas yra tinkamas nustatytam tikslui pasiekti ir neviršija to, kas būtina šiam tikslui pasiekti, visų pirma turi būti įsitikinta, ar nagrinėjamu nacionalinės teisės aktu iš tikrųjų nuosekliai ir sistemiškai siekiama šio tikslo (šiuo klausimu žr. 2012 m. liepos 12 d. Sprendimo *HIT ir HIT LARIX*, C-176/11, EU:C:2012:454, 22 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

45 Dėl klausimo, ar minėtas apribojimas yra tinkamas nustatytam tikslui pasiekti, reikia pažymėti, kad dviejų skirtingų kredito įstaigų išduotos pažymos, kurių reikalaujama pagrindinėje byloje nagrinėjama nuostata, gali įrodyti konkurso dalyvio ekonominį ir finansinį pajėgumą vykdyti lažybų statymų priėmimo veiklą.

46 Iš tiesų akivaizdu, jog įpareigojimas pateikti dviejų kredito įstaigų pažymas gali užtikrinti, kad ūkio subjektas yra ekonomiškai ir finansiškai pajėgus įvykdyti galimus įsipareigojimus laimėjusiems lažybų dalyviams. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas yra konstatavęs, kad reikalavimas turėti tam tikro dydžio įstatinį kapitalą gali būti naudingas siekiant užtikrinti tokį ekonominį ir finansinį pajėgumą (šiuo klausimu žr. 2011 m. rugsėjo 15 d. Sprendimo *Dickinger ir Ömer*, C-347/09, EU:C:2011:582, 77 punktą).

47 Be to, reikia nustatyti, ar, atsižvelgiant į nacionalinės valdžios institucijų plačią diskreciją nustatyti vartotojų ir socialinės santvarkos apsaugos reikalavimus, kuria jos naudojasi šioje nesuderintoje azartinių lošimų srityje (šiuo klausimu žr. 2014 m. birželio 12 d. Sprendimo *Digibet ir Albers*, C–156/13, EU:C:2014:1756, 32 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką), įpareigojimas pateikti dvi dviejų skirtingų kredito įstaigų pažymas neviršija to, kas yra būtina numatytam tikslui pasiekti, ir šį vertinimą reikia atlikti atsižvelgiant į atitinkamos valstybės narės kompetentingų valdžios institucijų siekiamus tikslus ir jų siekiamą užtikrinti apsaugos lygį (žr. 2011 m. rugsėjo 15 d. Sprendimo *Dickinger ir Ömer*, C-347/09, EU:C:2011:582, 46 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

48 Šiomis aplinkybėmis reikia pažymėti, kad, kaip iš esmės nurodo generalinis advokatas savo išvados 80 ir 81 punktuose, atsižvelgiant į ypatingą azartinių lošimų sektoriaus ekonominės veiklos pobūdį, nustatytas reikalavimas konkurso dalyviams, įsteigtiems mažiau kaip prieš dvejus metus, kurių bendrosios pajamos, susijusios su azartinių lošimų operatoriaus veikla, yra mažesnės nei du milijonai eurų per dvejus pastaruosius finansinius metus, pateikti atitinkamas pažymas iš bent dviejų kredito įstaigų, neatrodo viršijantis to, kas yra būtina numatytam tikslui pasiekti.

49 Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, vertindamas visas su naujų koncesijų suteikimu susijusias aplinkybes, turi patikrinti, atsižvelgdamas į Teisingumo Teismo pateiktus motyvus, ar atitinkamos valstybės narės nustatyti apribojimai atitinka iš Teisingumo Teismo praktikos kylančius proporcingumo reikalavimus (šiuo klausimu žr. 2014 m. birželio 12 d. Sprendimo *Digibet ir Albers*, C-156/13, EU:C:2014:1756, 40 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

50 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti taip: SESV 49 straipsnį reikia aiškinti taip, kad juo nedraudžiama nacionalinės teisės nuostata, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, kuria ūkio subjektai, norintys dalyvauti konkurse dėl koncesijų azartinių lošimų ir lažybų srityje suteikimo, įpareigojami įrodyti savo ekonominę ir finansinę padėtį bent dviejų kredito įstaigų pažymomis, tačiau neleidžiama, kad ši padėtis galėtų būti įrodyta ir kitaip, nes tokia nuostata gali atitikti Teisingumo Teismo praktikoje įtvirtintus proporcingumo reikalavimus, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

51 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendžia:

1. **2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo, visų pirma jos 47 straipsnį, reikia aiškinti taip, kad į jos taikymo sritį nepatenka nacionalinės teisės aktai, kaip antai nagrinėjami pagrindinėje byloje, kuriais reglamentuojamas koncesijų azartinių lošimų srityje suteikimas.**

2. **SESV 49 straipsnį reikia aiškinti taip, kad juo nedraudžiama nacionalinės teisės nuostata, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, kuria ūkio subjektai, norintys dalyvauti konkurse dėl koncesijų azartinių lošimų ir lažybų srityje suteikimo, įpareigojami įrodyti savo ekonominę ir finansinę padėtį bent dviejų kredito įstaigų pažymomis, tačiau neleidžiama, kad ši padėtis galėtų būti įrodyta ir kitaip, nes tokia nuostata gali atitikti Teisingumo Teismo praktikoje įtvirtintus proporcingumo reikalavimus, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.**

Parašai.